

"Қазақстан аймақтары бойынша 2001-2005 жылдары ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіруді, қайта өңдеуді және сақтауды ғылыми қамтамасыз ету" салалық ғылыми-техникалық бағдарламасын бекіту туралы "

Күшін жойған

Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы 2000 жылғы 11 қыркүйек N 1378. Күші жойылды - ҚР Үкіметінің 2003.03.21. N 288 қаулысымен.

Ауыл шаруашылығын дамытуды ғылыми қамтамасыз ету мақсатында Қазақстан Республикасының Үкіметі қаулы етеді:

1. Қоса беріліп отырған "Қазақстан аймақтары бойынша 2001-2005 жылдары ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіруді, қайта өңдеуді және сақтауды ғылыми қамтамасыз ету" салалық ғылыми-техникалық бағдарламасы (бұдан әрі - Бағдарлама) мен оны іске асыру жөніндегі іс-шаралар бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен республикалық бюджетте іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулерді қаржыландыру үшін көзделген қаражат есебінен Бағдарламаны мақсатты қаржыландыруды қамтамасыз етсін.

3. Қазақстан Республикасы Министрлер Кабинетінің 1993 жылғы 26 мамырдағы "республикалық мақсатты ғылыми-техникалық бағдарламалар туралы" N 434 қаулысына мынадай өзгеріс пен толықтыру енгізілсін:

2-тармақтағы "екі ай мерзімде" деген сөздер алып тасталсын; аталған қаулымен бекітілген Республикалық мақсатты ғылыми-техникалық бағдарламалар тізбесі мынадай мазмұндағы 10-1-тармақпен толықтырылсын:

"10-1. "Қазақстан аймақтары бойынша 2001-2005 жылдары ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіруді, қайта өңдеуді және сақтауды ғылыми қ а м т а м а с ы з е т у " .

4. Осы қаулы 2001 жылғы 1 қаңтардан бастап күшіне енеді.

Қ а з а қ с т а н Р е с п у б л и к а с ы н ы ң

Премьер-Министрі

Қ а з а қ с т а н Р е с п у б л и к а с ы
Ү к і м е т і н і ң қ а у л ы с ы м е н
б е к і т і л г е н

2000 ж. 11 қыркүйектегі N 1378

"Қазақстан аймақтары бойынша 2001-2005 жылдары ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіруді, қайта өңдеуді және

**сақтауды ғылыми қамтамасыз ету" салалық
ғылыми-техникалық бағдарламасы**

**"Қазақстан аймақтары бойынша 2001-2005 жылдары ауыл шаруашылығы
өнімдерін өндіруді, қайта өңдеуді және сақтауды ғылыми қамтамасыз ету"
салалық ғылыми-техникалық бағдарламасының**

Паспорты

Бағдарлама атауы	Қазақстан аймақтары бойынша 2001-2005 жылдары ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіруді, қайта өңдеуді және сақтауды ғылыми қамтамасыз ету
------------------	--

Бағдарламаны ҚР Үкіметінің 1996 жылғы 9 желтоқсандағы әзірлеу үшін негіз N 1502 қаулысымен бекітілген "Агроөнеркәсіп кешенін ғылыми қамтамасыз ету" республикалық мақсатты ғылыми-техникалық бағдарламасын іске асыру мерзімінің 2000 жылы аяқталуына орай және ҚР Үкіметінің 2000-2002 жылдарға арналған Іс-қимыл бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарының негізінде 3-басымдық

3.9.1.3-тармақтары

Бағдарламаны Қазақстан Республикасы Білім және ғылым негізгі әзірлеуші министрлігінің Ұлттық академиялық аграрлық зерттеулер орталығы

Іске асырылу мерзімі 2001-2005 жылдар

мерзімі

Бағдарлама мақсаты Табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану және сақтау жөнінде ғылыми негізделген ұсынымдар мен ұсыныстар әзірлеп, өндіріске енгізу негізінде республика халқын тамақ өнімдерімен және елдің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету, сондай-ақ ауылда әлеуметтік-экономикалық

реформаларды ұйымдық-құқықтық қамтамасыз ету

Бағдарлама міндеттері - Қазақстан Республикасының азық-түлік тәуелсіздігін және ауыл халқының тұрмыс жағдайын жақсартуды қамтамасыз ететін агроөнеркәсіп өндірісін дамытудың экономикалық тетігін әзірлеу
- Сапасы мен құны жөнінен бәсекеге қабілетті өнімнің барынша мол мөлшерін, сондай-ақ

топырақ құнарлылығын сақтау мен қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз ететін сорттық технологиялардың, машиналармен жабдықтардың қолда барын жетілдіру және аймақтардың табиғи-климаттық жағдайларына бейімделген жаңаларын жасау негізінде өсімдік шаруашылығын аймақтар бойынша диверсификациялау жөнінде ғылыми негізделген ұсыныстар әзірлеу

- Мал тұқымын аудандастыру жоспарын нақтылау, оларды құнарлы жемшөппен қамтамасыз ету, малды күтіп-бағуға арналған технологияларды, машиналар мен жабдықтарды жетілдіру және жаңаларын жасау, ветеринариялық қамтамасыз ету негізінде мал шаруашылығы өнімдерін өндіруді ұлғайту жөнінде аймақтар үшін ғылыми негізделген ұсыныстар әзірлеу

- Өсімдік шаруашылығы және мал шаруашылығы өнімдерін пайдалана отырып, көпшілік пайдаланатын және емдеу-алдын алу мақсатындағы тамақ өнімдерін өндіруге арналған жаңа технологиялар мен жабдықтар

әзірлеу

Негізгі іс-шараларды орындаушылар

Қазақстан Республикасының Үкіметі, Білім және ғылым, Ауыл шаруашылығы, Табиғи ресурстар және қоршаған ортаны қорғау министрліктері, Ұлттық академиялық аграрлық зерттеулер орталығы, мамандандырылған және аймақтық ғылыми зерттеу ұйымдары, аграрлық бейіндегі жоғары оқу орындары және жергілікті атқарушы

органдар

Қаржыландыру көлемі мен көзі

Бағдарламаны қаржыландыру республикалық бюджетте тиісті жылға іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулерді қаржыландыруға арнап көзделген қаражат шеңберінде, сондай-ақ Мемлекеттік инвестициялар бағдарламасына енгізілген заемдар қаражаты есебінен жүзеге асырылады. 2001-2005 жылдарға арналған

Бағдарламаны іске асыру үшін бюджет қаражатына деген ең төменгі есептік қажеттілік 2650,29 млн. теңгені құрайды. Қаражаттың жыл сайынғы көлемі тиісті жылға арналған республикалық бюджет туралы Қазақстан Республикасының Заңымен нақтыланатын болады. Халықаралық ұйымдардың қаржылық, техникалық және гранттық көмегін тарту көзделеді

Күтілетін ақырғы нәтижелер

Бағдарлама іс-шараларын орындау:

- көлденең және тігінен кооперациялануды, ауыл шаруашылығы тауарларының рыногын қалыптастыру, жер қатынастарын, ауыл шаруашылығының әлеуметтік-экономикалық құрылымын жетілдіру мәселелерін шешуді;
- аграрлық экономиканың баға, салық, кредит, сақтандыру және тағы басқа да реттеушілерімен ауылды әлеуметтік тұрғыда қайта құрудың жұмыс істеу тетіктерін әзірлеуді;
- Қазақстан аймақтары үшін тұрақты өнім алуды, егістіктердің фитосанитариялық қолайлы жай-күйі мен өсімдік шаруашылығы өнімдерінің жоғары сапасын қамтамасыз ететін жер ресурстарын ұтымды пайдалану, топырақты жел, су және ирригациялық эрозиядан қорғау, топырақ құнарлылығын сақтау және арттыру жөніндегі ғылыми негізделген ұсыныстар әзірлеуді;
- Қазақстан аймақтары үшін табиғи жайылымдар мен суармалы жепшөп өндіру жүйесінің жемшөптік өсімдіктер егілген алқаптарын ұтымды пайдаланудың ғылыми негіздерін әзірлеуді;
- қуаң жайылымдардың шөлейттену дәрежесіне экологиялық баға беру мен картаға түсіруді;
 - жемшөп өсіруге, жинау мен дайындауға арналған машиналар кешенін әзірлеуді;
 - астықты және басқа өсімдік шаруашылығы өнімдерін өндіруге шығатын шығынды 1,3-1,5 есе кемітуге мүмкіндік беретін, ауыл

- шаруашылығы дақылдарын (дәнді, техникалық, майлы, жеміс-жидек дақылдары, біржылдық және көпжылдық шөптер және т.б.) өсіруге арналған аймақтық технологиялар, машиналар мен жабдықтар әзірлеуді;
- Қазақстанның түрлі табиғи аймақтарында орман шаруашылығын жүргізудің және ландшафты негізде ағаш өсірудің ғылыми негізделген жүйесін әзірлеуді;
 - су ресурстары мен гидроқұрылыстарды ұтымды пайдаланудың техника-технологиялық құралдарын әзірлеуді;
 - ауыл шаруашылығы тауарларын өндірушілер үшін сарқынды суларды пайдалану сапасын жақсарту тәсілдерін әзірлеуді;
 - майлы, жарма және тағы басқа да дақылдарды егіп, жинауға арналған қазір қолданылып жүрген техникаға баға беріп, жаңасын жасауды;
 - топырақ өңдейтін, егіс егетін және жинайтын көпфункционалы машиналар, көкөніс дақылдарын өсіруге арналған құрама агрегаттар, фермерлік шаруашылықтарға арналған шағын механизация құралдарын әзірлеуді, жасап шығарып, сынақтан өткізуді;
 - мал шаруашылығы өнімдері өндірісін ұтымды күтіп-ұстау, өндіру және қайта өңдеу ветеринариялық қамтамасыз ету негізінде ұлғайту жөнінде республика аймақтары үшін ғылыми негізделген ұсыныстар әзірлеуді;
 - қой, ешкі, түйе, жылқы, құс шаруашылықтары өнімдерін өндіретін интенсивті ресурс сақтаушы технологияларды әзірлеуді;
 - Қазақстанның кәсіпшілік су айдындарының биоресурстарын болжау әдістерін әзірлеуді;
 - марал және ара шаруашылықтарының экологиялық таза өнімдерін өндіру, оларды қайта өңдеу мен сақтау жөнінде ұсыныстар беруді;
 - мал ауруларын есепке алудың автоматтандырылған

акпараттық жүйесін, мал ауруларын анықтаудың
экспресс-әдістерін жасауды;
- мал дәрігерлік жаңа дәрі-дәрмек өндіру
технологиялары мен инфекциялық ауруларға
қарсы күрес бағдарламасын әзірледі;
- ауыл шаруашылығы шикізатын кешенді қайта
өңдеуге арналған технологиялар мен машиналар
жүйесін әзірледі;
- азық-түлік шикізаты мен тамақ өнімдерінің
сапасы мен қауіпсіздігін бақылаудың бүгінгі
аналитикалық және нормативтік-әдістемелік
базасын жасауды қамтамасыз етуге мүмкіндік

береді.

1. Кіріспе

Агроөнеркәсіп кешенінің ең басты ерекшелігі оның негізінде биоәлеуеті Қазақстанда географиялық белгі бойынша өте сараланған, молығып отыратын табиғи ресурстарды іс жүзінде игеру мен пайдаланудың жатқандығында болып табылады. Топырақ, су, өсімдіктердің, жануарлар мен микроорганизмдердің гендік ресурстарының саны халықтың өскелең қажетін өтеуді қамтамасыз ету үшін ауыл шаруашылығы мен тамақ өнімдері өндірісі тірек ететін негізді құрайды. Осы ресурстарды сақтау және тиімді пайдалану еліміздің азық-түлік қауіпсіздігі мен ел экономикасының аграрлық секторының тұрлаулы дамуын қамтамасыз етуде шешуші маңызға ие.

Нақ осы себептен де аграрлық зерттеулердің басым бағыттарын тандау және агроөнеркәсіп кешенін /АӨК/ келесі бес жылға ғылыми қамтамасыз ету бағдарламасының жобасын түзу кезінде экономиканың аграрлық секторының бүгінгі жай-күйі мен ерекшеліктері ескерілді.

Соңғы жылдары АӨК-тің күллі салаларын қамтыған дағдарыстық ахуалдың салдарынан ауыл шаруашылығы өндірісінің құлдырауы қатерлі сипат алып, ресурстық әлеуетімізде күйреу процестері тереңдеді, агроқұралымдардың қаржылық жай-күйі және ауыл мен тұтастай алғанда елдегі халықтың әлеуметтік жағдайы нашарлады.

Агроөнеркәсіп кешеніндегі қолда бар ғылыми, технологиялық және техникалық әзірлемелер болашаққа, ауыл шаруашылығы өндірісін интенсивті жүргізуге бағдарланған. Ол орасан зор материалдық-техникалық және қаржы шығындарына тіреледі. Қазіргі таңда мұндай мүмкіндіктер болмаған ретте, ауыл шаруашылығы өндірісін жүргізудің ғылыми-техникалық, техникалық және ұйымдық-экономикалық саясатына елеулі өзгерістер енгізу қажет.

2. Проблеманың қазіргі жай-күйін талдау

1996-2000 жылдарға арналған "АӨК-ті ғылыми қамтамасыз ету" республикалық мақсатты ғылыми-техникалық бағдарламасын іске асыру шеңберінде мемлекеттік сорт сынағына ауыл шаруашылығы дақылдарының 128 сорты мен будандары жіберіліп, жергілікті селекцияның 52 сорты а у д а н д а с т ы р ы л д ы .

Ұлттық академиялық аграрлық зерттеулер орталығының /ҰААЗО/ ғылыми мекемелерінің тәжірибе шаруашылықтары жыл сайын дәнді дақылдардың 25,0 мың тонна таңдаулы тұқымдарын өндіріп, сатады. Мұның өзі еліміздің қажеттігінің 80%-ін құрайды. Соңғы 2 жылда олар 652 бас асыл тұқымды ірі қара , сондай 1543 бас қой мен 115 бас жылқы, сондай-ақ 3,9 млн. дана таңдаулы т а у ы қ ж ұ м ы р т қ а с ы н с а т т ы .

Қойдың үш жаңа тұқымын өсіріп шығару жөніндегі жұмыстар аяқталды: қазақтың етті-майлы қойының етінің сапасы алуан реңкті және түсті қаракөл қойының аса бағалы елтірілік қасиетімен ұштасатын елтірілі-етті-майлы атырау құйрықты қойының тұқымы; тірілей салмағы бойынша қазақтың етті-жүнді қойының стандартынан 10-15%, жүн қырқымы бойынша 15-20% асып түсетін, жүні айқын жылтыр әрі шайыры ақ, ақжайық кроссбредті қойының тұқымы; тиімділігі жөнінен қазақтың бастапқы құйрықты қойынан 35-40% асып түсетін, ашық сұр және ақшыл жүнді сарыарқа қылшық жүнді құйрықты қойының т ұ қ ы м ы .

Тірілей салмағы бойынша айғырлары 480-550 кг, биелері 435-490 кг тартатын , тәулігіне 11-18 кг сүт сауылатын етті-сүтті Мұғалжар жылқы тұқымы шығарылды, мұның өзі өнімділік қасиеті жөнінен бұрынғы мал тұқымынан 35-4 2 % ж о ғ а р ы .

Ауыл шаруашылығы өсімдіктерінің, жануарлар мен микроорганизмдердің тектік қорын сақтау және ұтымды пайдалану, олардың деректер банкін құру жөніндегі жұмыстар басталды. Институттар жанынан қой шаруашылығы, қаракөл шаруашылығы, түйе және құс шаруашылықтары бойынша селекциялық о р т а л ы қ т а р қ ұ р ы л д ы .

Өсімдік және мал шаруашылықтарындағы технологиялық процестерді механикаландыру үшін 30 машина, жабдықтар мен технологиялар жасалып, сынақтан өткізіліп, толығымен өндіріске жіберуге ұсынылды.

Отандық шикізаттың негізінде жаңа құрама жем және тамақ өнімдерін алудың тиімді технологиялары әзірленіп, өндіріске енгізілді. Тамақ өнімдері мен шикізаттың негізгі түрлерінің халықаралық талаптарға сай Қазақстан Республикасының 42 стандарты әзірленіп, бекітілді.

Алайда ауыл шаруашылығында қалыптасқан экономикалық жағдай ғылымдағы жетістіктерді жер ресурстарын толық ауқымда жүйелі пайдалануға мүмкіндік бермейді. Мұның өзі оларға антропогендік салмақтың артуына әкеп

соғады. Бұл экологиялық тұрлаусыздыққа, топырақ бетінің интенсивті тозу процесіне және шөлейттенуге әрі соның салдарынан алынатын ауыл шаруашылығы өнімдерінің өнімділігінің сапасы мен бәсекелестік қабілеттілігінің төмендеуіне алып келеді.

Қазіргі кезде республиканың 66%-ке жуық аумағы шөлейттенуге бейім. Су және жел эрозиясына ықтимал бейім топырақ беті тиісінше 5,6 және 18,7 млн. гектар болады, ал ауыр металдармен және радиоактивті заттармен ластанған жерлер шамамен 21,5 млн. гектарды құрайды.

Топырақтың қара шірік қабатының жойылу процесі де интенсивті жүріп жатыр. Соңғы 30-40 жылдың ішінде топырақтың егістік қабатындағы қара шірік құрамы елеулі азайды.

Бұдан өзге, егіншілік мәдениетінің күрт төмендеуі салдарынан қауіпті зиянкестер мен аурулардың ірі ошақтары пайда болды, олар ауыл шаруашылығы дақылдарының шығымына, алынатын өнім сапасына елеулі зиян келтіруде.

Қалыптасқан экономикалық және экологиялық жағдай егіншіліктің бүгінгі жүйесін, оны жүргізудің баламалы нұсқаларын іздестіру жолымен жетілдіруге жаңа көзқарасты талап етеді. Бұл ретте республиканың топырақ және биоклиматтық әлеуетін дұрыс пайдаланыла отырып, еңбек ресурстары мен қаражат мейлінше аз жұмсалып, бәсекеге қабілетті өнімді барынша мол өндіруді қамтамасыз ететін жүйелер мен технологиялардың басым маңызы болмақ.

Қазақстан алда да астық өндірісінің басымдығын және тиісінше осы саланың тұрақтылығы мен тиімділігін қамтамасыз ету жөніндегі зерттеулерді сақтайды. Алайда осымен қатар 2001-2005 жылдары ішкі және сыртқы рыноктар қажеттігіне қарай, техникалық, майлы, жемшөп, жеміс-жидек, дәрілік дақылдар мен картоп өсіріле отырып, астық өндірісін диверсификациялау мәселелерін де шешу міндеті де алда тұр.

Ауыл шаруашылығы мен қайта өңдеу салаларының алдында тұрған міндеттер және аграрлардың соңғы жылдары алған зерттеу нәтижелері, сондай-ақ сабақтас ғылым салаларындағы іргелі зерттеулердің ең жаңа жетістіктері ескеріле отырып, аграрлық зерттеулердің таяу 5 жылдағы басым бағыттары айқындалды.

3. Бағдарламаның мақсаты мен міндеттері

Бағдарламаның мақсаты мен мұраты Қазақстан аймақтарының табиғи ресурстарын ұтымды пайдалану, сондай-ақ ауылдағы әлеуметтік-экономикалық реформаларды ұйымдық-құқықтық қамтамасыз ету жөнінде ғылыми негізделген ұсынымдар мен ұсыныстар әзірлеп, өндіріске енгізу негізінде тамақ өнімдерімен және елдің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету.

Қойылған мақсатқа қол жеткізу үшін мыналар әзірленетін болды: елдің азық-түлік тәуелсіздігі мен ауыл тұрғындарының тұрмыс деңгейін көтеруді қамтамасыз ететін агроөнеркәсіп өндірісін дамытудың экономикалық

т е т і г і ;

сапасы мен құны жөнінен бәсекеге қабілетті барынша мол өнім алуды, сондай-ақ топырақ құнарлылығы мен айналадағы ортаны қорғауды қамтамасыз ететін ауыл шаруашылығы дақылдарын өсіру технологияларының, машиналар мен жабдықтардың қолда барын жетілдіру және табиғи-климаттық жағдайларға бейімделген жаңаларын жасау негізінде өсімдік шаруашылығын аймақтар бойынша диверсификациялау жөнінде ғылыми негізделген ұсыныстар;

малдың тұқымдық аудандастырылуын нақтылау оларды құнарлы азықпен қамтамасыз ету, малды күтіп-бағу мен жем беруге арналған технологияларды, машиналар мен жабдықтарды жетілдіру, ветеринариялық қамтамасыз ету, мал шаруашылығы өнімдерін өңдеу және сақтау негізінде мал шаруашылығы өнімдерін өндіруді ұлғайту жөніндегі ғылыми негізделген ұсыныстар.

4. Бағдарламаны іске асырудың негізгі бағыттары мен тетігі

4.1. Жұмыстардың негізгі бағыттары

4.1.1. АӨК экономикасы мен ұйымдастыру саласында: жер ресурстарын пайдаланудың аймақтық ерекшеліктерін, өндірістің интеграциялануы мен кооперациялануын ескере отырып, шаруашылық жүргізудің түрлі нысандарының оңтайлы үлгілерін әзірлеу;

аймақтық және аймақаралық агроазық-түлік жүйелерін құру, ауыл шаруашылығының экспорттық әлеуеті мен бәсекелестік қабілетін арттыру; аграрлық экономиканың баға, салық, кредит, сақтандыру реттеушілерінің тетігі мен АӨК-ті мемлекеттік қолдаудың тұрлаулы жүйесінің жұмыс істеу т е т і г і н ә з і р л е у ;

аймақтық ерекшеліктерді ескере отырып, 2010 жылға дейін АӨК-ті дамыту және ауыл адамдарының тұрмыс деңгейін көтеру тұжырымдамасын әзірлеу;

4.1.2. Егіншілік және өсімдік шаруашылығы саласында: жер ресурстарын ұтымды пайдалануды, топырақты жел, су және ирригациялық эрозиядан қорғауды және топырақтың құнарлылығын сақтап, арттыруды, егін шығымдылығының тұрақтылығын, егістіктердің оңтайлы фитосанитариялық жай-күйін және өсімдік шаруашылығы өнімдерінің жоғары сапасын қамтамасыз ететін экологиялық-бейімдеуші ландшафт жүйелерін әзірлеу жемшөп алқаптарын, далалық жүйелерін ұтымды пайдалану жүйелерін ә з і р л е у ;

аймақтардың биоклиматтық әлеуетін, нарық пен айналадағы ортаны қорғаудың талаптарын ескере отырып, өсімдік шаруашылығы өнімдерін өндіруге, қайта өңдеуге және сақтауға арналған технологиялардың, машиналар мен жабдықтардың қолда барын жетілдіру және жаңаларын жасап шығару.

4.1.3. Орман шаруашылығы саласында:

Қазақстанның түрлі табиғи аймақтарында ландшафтық негізде орман шаруашылығын жүргізу мен қорғаныштық ағаш өсіру жөнінде ғылыми негізделген ұсыныстар әзірлеу ормандарды аурулар мен зиянкестерден қорғау жөнінде тиімді химия-биологиялық алдын алу әдістерін іздестіру ағаш және бұталы орман өсімдіктерінің жойылып бара жатқан, сондай-ақ сирек түрлерін өскінді әрі шағын өскінді көбейтудің тиімді биотехнологиялық әдістерін енгізу.

4.1.4. Су шаруашылығы саласында:
аймақтар бойынша суармалы жерлердің мелиорациялық тәртібін оңтандыру;

су ресурстары мен гидроқұрылыстарды ұтымды пайдаланудың техника-технологиялық құралдарын әзірлеу;
сарқынды сулардың сапасын жақсарту және егін шаруашылығының суармалы желілеріне пайдалану тәсілдерін әзірлеу;
су, еңбек және энергия ресурстарын үнемдеу мақсатында суару жұмыстарын автоматтандыру.

4.1.5. Мал шаруашылығы мен мал дәрігерлігі саласында:
малды, құс пен балықты күтіп-бағу, жемдеу және ветеринариялық қамтамасыз ету технологияларының негізінде мал шаруашылығы өнімдерін өндіруді ұлғайту жөнінде аймақтық ғылыми негізделген ұсынымдар әзірлеу;
шаруа (фермер) қожалықтарында қаракөл шаруашылығын жүргізудің ерекшеліктері ескеріле отырып, елтірі, тері шикізатын өндіру мен қайта өңдеудің технологиялық қырларын жетілдіру;
отандық шикізат ресурстарын пайдалана отырып, құс өсірудің интенсивті, ресурс сақтайтын технологияларын әзірлеу;
елдің балық қорларын ұтымды пайдалануға мүмкіндік беретін кәсіпшілік су айдындарының биоресурстарын болжау әдістерін әзірлеу;
марал өсіру мен ара өсірудің экологиялық таза өнімдерін өндіру, қайта өңдеу, сақтау және пайдалану проблемаларын шешу;
мал ауруларын есепке алудың автоматтандырылған ақпараттық жүйесін, ауруды анықтаудың экспресс-әдістерін, жаңа ветеринариялық дәрі-дәрмектер өндіру технологияларын әзірлеу.

4.1.6. Ауыл шаруашылығы өндірісін механикаландыру саласында:
өсімдік шаруашылығы мен мал шаруашылығы өнімдерін өндіруге кететін шығынды қысқартуға және айналадағы ортаны қорғауды қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аймақтық технологиялар мен машиналар жүйесін әзірлеу;
көпфункционалы топырақ өңдейтін және егіс егетін машиналар, тіркеме жаткалар, астық жинайтын комбайндар мен дербес дән тазартатын модульдер әзірлеу, жасап шығару және сынақтан өткізу;
жемшөп өсіру, жинау және дайындауға арналған машиналар кешенін, көкөніс

дақылдарын өсіруге арналған құрама агрегаттар, сондай-ақ фермерлік шаруашылықтар үшін шағын механизация құралдарын әзірлеу; өсімдік шаруашылығын диверсификациялауға байланысты көзделіп отырған, майлы, жарма және басқа да дақылдарды егіп-жинауға арналған, қолда бар техниканы агротехникалық бағалау, жаңа машиналар жасау және адаптерлер мен машиналар сатып алу жөнінде ұсыныстар жасау немесе оларды республика зауыттарында шығаруды ұйымдастыру.

4.1.7. Ауыл шаруашылығы өнімдерін сақтау және қайта өңдеу саласында: ауыл шаруашылығы шикізатын кешенді қайта өңдеуге және сақтауға арналған жаңа технологиялар мен машиналар әзірлеу; көпшілік, емдеу-алдын алу және балалар тамақтануына арналған химиялық құрамы бағыттала өзгертілген жаңа тамақ өнімдерін алу; азық-түлік шикізатының сапасы мен қауіпсіздігін бақылаудың бүгінгі күнге сай нормативтік-әдістемелік базасын жасау.

4.2. Бағдарламаны іске асыру тетігі

4.2.1. Ұйымдық және ғылыми қамтамасыз ету

Қазақстан Республикасы Президентінің 1996 жылғы 24 мамырдағы N 3001 U963001_ Жарлығына сәйкес Бағдарламаны іске асыруды, орындалатын ғылыми-зерттеу және тәжірибе-конструкторлық жұмыстардың ғылыми-әдістемелік деңгейін, зерттеулер жүргізуді ұйымдастыру мен үйлестіруді қамтамасыз ететін бас ұйым болып Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Ұлттық академиялық аграрлық зерттеулер орталығы белгіленді.

Қазақстан Республикасының Ұлттық академиялық аграрлық зерттеулер орталығы белгіленген тәртіппен конкурстық негізде осы салалық ғылыми-техникалық Бағдарламаны орындауға мемлекеттік тапсырысты орналастырады.

4.2.2. Кадрлармен және ақпараттық қамтамасыз ету

Бағдарламаны іске асыруға мамандандырылған және аймақтық ғылыми-зерттеу институттары, ауыл шаруашылығы, орман шаруашылығы және мал дәрігерлік станциялары, ҰААЗО-ның тәжірибе-эксперименттік кәсіпорындары, сондай-ақ басқа министрліктер мен ведомстволардың ғылыми ұйымдары қатысады.

Ғылыми кадрларды ғылыми-зерттеу институттары мен аграрлық жоғары оқу орындарында 32 мамандық бойынша жұмыс істейтін аспирантураларда даярлау көзделуде.

Бағдарламаны ақпараттық қамтамасыз етуді және шет елдермен ғылыми байланыстарды ұйымдастыруды Қазақстан Республикасының ҰААЗО-ның арнаулы бөлімшелері, сондай-ақ тапсырмалардың бас әзірлеушілері

ғылыми-зерттеу ұйымдары жүзеге асырады.

Бағдарламаның орындаушыларын ақпараттық-библиографиялық қамтамасыз ету Республикалық ауыл шаруашылығы ғылыми кітапханасына, ал "Вестник сельскохозяйственной науки", "Жаршы" ғылыми журналдары мен ғылыми ұйымдар еңбектерінің жинақтарын басып шығару шаруашылық есептегі "Бастау" ғылыми басылымдар редакциясына жүктеледі.

Бағдарламаны іске асыру шеңберінде алыс және таяу шетелдің ғылыми орталықтарымен халықаралық ғылыми-техникалық ынтымақтастық жасалатын болады, олар: ИКАРДА (Сирия), ЖИРКАС (Жапония), Калифорния және Вашингтон университеттері (АҚШ), Шетелдік даму және жерді пайдалану институты (Ұлыбритания) және басқалар.

5. Қажетті ресурстар мен оларды қаржыландыру көздері

Бағдарламаны қаржыландыру республикалық бюджетте тиісті жылға іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулерді қаржыландыру үшін көзделген қаражат есебінен, сондай-ақ Мемлекеттік инвестициялар бағдарламасына енгізілген заемдар қаражаты есебінен жүзеге асырылады. Халықаралық ұйымдардың қаржылық, техникалық және гранттық көмегін тарту көзделеді.

2001-2005 жылдарға арналған Бағдарламаны іске асыру үшін бюджет қаражатына деген ең төменгі есептік қажеттілік 2650,29 млн. теңгені /1-кесте/ құрайды.

6. Бағдарламаны іске асырудан күтілетін нәтижелер

Салалық Бағдарламаның негізгі тапсырмалары мен көрсеткіштері, 2001-2003 және 2004-2005 жылдарға арналған ғылыми-зерттеу және тәжірибе-конструкторлық жұмыстарының негізгі бағыттары бойынша оны іске асырудан күтілетін нәтижелер 2-кестеде келтірілген.

1-кесте

"Қазақстан аймақтары бойынша 2001-2005 жылдары ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіруді, қайта өңдеуді және сақтауды ғылыми қамтамасыз ету" бағдарламасын ғылыми қамтамасыз ету жөніндегі пығыстар құрылымы

Бағдарлама әкімшісі - Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі (код 225, бағдарлама 30)

	2001	2002	2003	2004	2005
	жылдың	жылдың	жылдың	жылдың	жылдың
	жоспары	жоспары	жоспары	жоспары	жоспары

1. Жіктеліс (161, 162, 163)!	404430	404430	404430	687000	750000
б о й ы н ш а				ш ы ғ ы с т а р	
(м ы ң	т е ң г е),	с о ы ң		і ш і н д е	
ш ы ғ ы с т а р д ы ң		т ү р л е р і		б о й ы н ш а	
Еңбекақы	! 221656	221656	221656	336170	370500
Қосымша ақшалай төлемдер	! 8450	8450	8450	15667	17260
Іссапар шығыстары және ғылыми	! 9370	9370	9370	20425	22500
					э к с п е д и ц и я л а р
Салық және бюджетке төленетін төлемдер,	! 76795	76795	76795	162555	172100
					б а с қ а
					д а
					м і н д е т т і !
					!
соның ішінде қосымша құн салығы	! 23000	23000	23000	80733	81920
Занды табыс					
					т ұ л ғ а л а р ғ а
					с а л ы н а т ы н
					!
					с а л ы ғ ы
Әлеуметтік салық	! 53795	53795	53795	81822	90180
Материалдар сатып алу	! 16100	16100	16100	29186	32160
Басқа да активтер сатып алу!	130	130	130	150	160
Коммуналдық қызмет	! 3990	3990	3990	6396	7040

Электр энергиясы	!	13724	13724	13724	17047	18800
Жылу	!	19365	19365	19365	36000	39670
Байланыс қызметі	!	7900	7900	7900	13392	14760
Көлік қызметі	!	370	370	370	540	560
Негізгі құрал-жабдықтарды ағымдағы	!	7000	7000	7000	14868	16380
			жөндеу			
Негізгі құрал-жабдықтарды күрделі	!	0	0	0	1090	1190
			жөндеу			
Басқа да шығыстар	!	19580	19580	19580	33514	36920
2. Сандық көрсеткіштер:						!
Ғылыми-техникалық малар мен жобалар саны	!	1	1	1	1	1
			бағдарла.!			

2-кесте

"Қазақстан аймақтары бойынша 2001-2005 жылдары ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіруді, қайта өңдеуді және сақтауды ғылыми қамтамасыз ету" салалық ғылыми-техникалық бағдарламасының негізгі тапсырмалары мен көрсеткіштері

Бағдарлама тармақтары ! Бағдарлама тармақтары тапсырмаларының кезеңдер
! бойынша күтілетін нәтижелері

		!2001-2003 жылдар кезеңіне!	2004-2005 жылдар
		!	! кезеңіне
	1	2	3

01. Елдің азық-түлік !Мыналар әзірленетін бола.!Мыналар әзірленетін тәуелсіздігі мен ауыл !ды: !болады: тұрғындарының тұрмыс !АӨК-ті экономикалық дағ. !Қазақстан Республика. деңгейін көтеруді қам. !дарыстан жеделдете шыға. !сында нарықтық қатынас. тамасыз ететін агро. !руға бағытталған баға, !тардың даму кезеңдері өнеркәсіп өндірісін да.!қаржы-кредит саясатының !ескеріле отырып, АӨК-тің мытудың экономикалық !әдіснамалық негіздері; !қалыптасуы мен жұмыс тетігін әзірлеу !аймақтық және аймақаралық!істеуінің ғылыми-әдіс. !агроазық-түлік жүйелері. !темелік негіздері; !нің қалыптасу және жұмыс !агроөнеркәсіп кешенін !істеу тетігі; !жеделдете дамытуды !ауыл шаруашылығы шикізаты!қамтамасыз ететін тұ. !мен азық-түлігі !рақты мемлекеттік қол. !импортын алмастырудың !дау жүйесі; !ұйымдық экономикалық !ауыл шаруашылығы өнім. !негіздері; !дерінің (астық, мақта, !кәсіпорындардың түрлі !ет, жүн) бәсекелестік !ұйымдық-құқықтық нысан. !қабілетінің өсуі негі. !дарында жер ресурстарын !зінде экспорттық әлеуе. !пайдалануды жетілдіру үш.!тін арттыру жөніндегі !ін ғылыми-әдіснамалық не.!ұсыныстар; !гіздер; !жер рыногын реттеу !нарықтық типті ауыл ша. !тетігі, жер ипотекасы; !руашылығы құрылымдарының !түрлі ұйымдық-құқықтық !тиімді жұмыс істеу !нысандардағы ауыл шаруа. !тетігі; !шылығы кәсіпорындарының !Мыналар айқындалатын !өндірістік типтерін !болады: !қалыптастыру жөніндегі !агроөнеркәсіптік өзара !экономикалық негіздел. !іс-қимыл нысандары, !ген ұсыныстар;

!аграрлық және қайта өң. !интеграцияланған құры.
 !деуші кәсіпорындардың !лымдардың перспектива.
 !тиімді интеграциялануына !лық типтері, интегра.
 !ықпал ететін факторлар; !циялану модельдері;
 !ауыл шаруашылығын мате. !өндіріс құралдары мен
 !риалдық-техникалық ре. !агросервистік қызмет.
 !сурстармен қамтамасыз ету!тің көтерме сауда ба.
 !және қызмет көрсету !зарларын құрудың және
 !жүйелері; !олардың жұмыс істеуінің
 !әлеуметтік саясаттың !неғұрлым тиімді
 !басым бағыттары мен ауыл !әдістері;
 !тұрғындарын әлеуметтік !ауыл еңбек ресурстарын
 !қорғау тетігі; !молықтырудың ғылыми
 !АӨК қызметін ғылыми-тех. !негіздері, ауылдың
 !никалық реттеудің ұйым. !әлеуметтік инфрақұрылы.
 !дық-экономикалық тетік. !мының жұмыс істеуінің
 !тері; !шаруашылық тетігін
 !ауыл шаруашылығы кәсіп. !жетілдіру, кәсіпорын.
 !орындарының түрлі типте. !дардың ұйымдық-құқық.
 !рінің экономикалық-мате. !тық нысандары бойынша
 !матикалық модульдеу негі. !ауыл тұрғындарының
 !зіндегі оңтайлы параметр. !табыс деңгейі мен оны
 !лері. !реттеудің әдістерін
 ! !негіздеу;
 ! !әрбір салалық бағыт
 ! !бойынша АӨК ғылыми
 ! !әлеуетінің тиімді жұмыс
 ! !істеуінің әдіснамалық
 ! !негіздері;
 ! !АӨК-ті аймақтық деңгейде
 ! !дамыту модельдері;
 ! !АӨК-ті 2010 жылға дейін
 ! !дамыту тұжырымдамасы.

02.
 жөнінен
 летті
 мол

Сапасы мен
 бәсекеге
 өнімнің
 мөлшерін,

мен құны
 қабі.
 барынша
 сондай-ақ

топырақ		құнарлылығын	
сақтау	мен	қоршаған	ор.
таны		қорғауды	қамтама.
сыз	ететін	ауыл	шаруа.
шылығы		дақылдарын	өсіру
технологияларының,			ма.
шиналар	мен		жабдықтар.
дың	қолда	барын	жетіл.
діру	және		аймақтардың
табиғи-климаттық			жағдай.
ларына		бейімделген	
жаңаларын	жасау		негізінде
өсімдік		шаруашылығын	
аймақтар	бойынша		дивер.
сификациялау		жөнінде	
ғылыми		негізделген	
ұсыныстар		әзірлеу	

02.01. Қазақстан аймақ-!Мыналар: !Мыналар бойынша
ры бойынша өсімдік шару!топырақ құнарлылығын көте.!ұсынымдар беріледі:
ашылығын диверсификация!ру, аймақтардың нақты жағ.!ауыл шаруашылығы да.

лауды ескере отырып, !дайларына сәйкес келетін !қылдарын агроэкология.
ауыл шаруашылығы дақыл.!негізгі және дәстүрлі емес!лық аудандастыру және
дарын өсіруге, өсімдік !ауыл шаруашылығы дақылда. !өсіру технологиялары,
шаруашылығы өнімдерін !рын (майлы, жарма, дәрі- !өсімдік шаруашылығын
сақтауға және қайта !дәрмектік т.б.) өсірудің !диверсификациялау ес.
өңдеуге арналған техно.!технологияларын жасаудың !керіле отырып, ауыл
логиялар, машиналар мен!теориялық және әдіснама. !шаруашылығы өнімде.
жабдықтардың жаңаларын !лық негіздері әзірленеді; !рін сақтау мен қайта
әзірлеу және қолда !өсімдік шаруашылығын ди. !өңдеу;
барын жетілдіру !версификациялауға орай !топырақтың құнарлылы.
!жер, су ресурстарын, ауыл !ғын сақтау және артты.
!шаруашылығы өнімдерін өн. !ру, оны ұтымды пайда.
!діруге, сақтау мен қайта !лану және қоршаған
!өңдеуге арналған машина. !ортаны қорғау;
!лар мен жабдықтарды ұтымды!ауыл шаруашылығы дақыл.
!пайдалану жөнінде ұсыныс. !дарын зиянкестерден,

!тар беріледі. !аурулар мен арамшөп.
!Аймақтық топырақ-климат. !терден қорғаудың интег.
!тық жағдайларға орай мы. !рацияланған жүйесі;
!налар көзделеді: !жерді мелиорациялау,
!топырақтың құнарлылығын !жайылымдарды суландыру,
!басқарудың, агроэкология. !ауыл шаруашылығын сумен
!лық жүйелердің фитосани. !қамтамасыз ету;
!тарлық жай-күйін тұрақтан. !суландыру жүйелерінде
!дырудың, жерді мелиорация. !су пайдалануды оңтай.
!лау мен жайылымды суланды. !ландыру;
!рудың ғылыми негіздерін !суармалы жерлер мен су
!жетілдіру; !ресурстарының агроэко.
!суармалы жерлер мен су ре. !логиялық мониторингі
!сурстарының агроэкология. !бойынша нормативтер
!лық мониторингінің негіз. !әзірлеу.
!дерін әзірлеу; !Астықты жинап алғаннан
!астықты жинап алғаннан !кейін өңдеу, қайта
!кейін өңдеу, қайта өңдеу !өңдеу және сақтау тех.
!және сақтау техникасы мен !никасы мен технология.
!технологиясын жетілдірудің!ларының жаңа үлгілері
!ғылыми және әдістемелік !әзірленіп, қолда бары
!негіздерін зерттеу, негіз. !жетілдіріліп, олар
!деу және әзірлеу; !өндірістік сынақтардан
!
! ө т к і з і л е д і .

!биологиялық активті қосым. !Мыналар:
!шаларды, дәмдеуіштерді, !балаларға, емдеу-алдын
!құранды қоспаларды пайда. !алуға және көпшілікке
!лана отырып, түрлі мақсат. !арналған тағам өнім.
!тағы дәнді дақылдар негі. !дері (нан-тоқаш, мақа.
!зінде белгілі қасиеттері !рон, кондитер, ашыту,
!бар тамақ өнімдерін өнді. !крахмал-сірне және май
!руге арналған ғылыми не. !өнімдері) өндірісіне
!гізделген технологиялар !арналған технологиялар
!мен техниканы әзірлеу; !мен машиналар жүйелері
!машина-трактор паркінің !жасалады, тиісті нор.
!оңтайлы құрамы мен құрылы. !мативтік құжаттама
!мы, өсімдік шаруашылығы !әзірленеді;
!өнімдерін өндіру шығыста. !өсімдік өнімдері өн.
!рын 1,3 және одан да көп !дірісінің шығындарын

!есеге азайтуды қамтамасыз !кемінде 1,3 есе азай.
!ететін көпфункционалы топы. !туды қамтамасыз ететін
!рақ өңдеу, егіс егу, астық!машиналардың бастапқы
!жинау және астық жинаудан !талаптары, техникалық
!кейін қайта өңдеу машина. !тапсырмалары әзірленіп,
!ларының жұмыс органдарының!жасап шығарылады әрі
!параметрлері, құрастыру- !алдын ала қабылдау
!технологиялық схемалары !сынақтарынан өткізі.
!жөнінде ұсыныстар әзірлеу;!леді;
!МТС-терді дамыту және жұ. !республиканың пилоттық
!мысының тиімділігін артты.!МТС-терінде әзірленген
!ру жөнінде ұсынымдар,тех. !техникалық қызмет
!никалық қызмет көрсетудің !көрсету жүйелері
!нормативтік құжаттамасын, !енгізіледі.
!АӨК-тің жөндеу-қызмет көр.!
!сету базасын дамыту жөнін.!
!де ұсыныстар әзірлеу, әм. !
!бебап жөндеу-техникалық !
!жабдықтары мен ауыл шаруа.!
!шылығы техникасының тетік.!
!терін, агрегаттары мен !
!бөлшектерін қалпына келті.!
!ру технологияларын жасап !
! ш ы ғ а р у . !

02.02. Қазақстан ай. !Мыналар көзделеді: !Мыналар жөнінде ұсы.
мақтары бойынша мал !ғарыштық және жер бетіндік!нымдар әзірленеді:
азығы дақылдарын өсіру.!ақпаратты қолдана отырып, !табиғи және екпе жем.
ге, алынған өнімді !топырақтың экологиялық !шөп алқаптарын, соның
қайта өңдеуге, сақтауға!жай-күйіне, құнарлылығы !ішінде дәнді дақылдардан
және құрамажем өндірі. !мен табиғи жемшөп алқапта.!босаған аумақтарды
сіне арналған: табиғи !рының өнімділігіне толық !ұтымды пайдалану;
және екпе, соның ішінде!түгендеу жүргізу; !қуаң жайылымдардың
егістік, жемшөп алқап. !дәнді дақылдардан босаған !шөлейттену дәрежесін
тарын пайдалану, техно.!аңыздарды екпе пішендіктер!картаға түсіріп, эко.
логияларын; топырақ !мен жайылымдар үшін пайда.!логиялық баға беру;
құнарлылығын арттырудың!лану жөніндегі технология.!жайылым қорғайтын
агротехникалық іс-шара.!ларды жетілдіру; !және құм бекітетін

ларын; машиналар мен !далалық, шөлейт және шөл !бұталы өсімдіктер өсі.
жабдықтар жүйелерін !аймақтардағы фермерлік !ріп шығару;
әзірлеу !шаруашылықтар үшін жемшөп !"Ескелді" өндірістік

!өндіру моделін әзірлеу; !кооперативі мен "Бір.
!далалық аймақта етті түлік!лік" қауымының үлгісі.

!үшін сынғақ масақты елек. !мен фермерлік шаруашы.

!шөптерден жайылымдар жа. !лықтар үшін аумақты

!сап, пайдалану технология.!және жемшөп өндіруді

!ларын жасау; !ұйымдастыру моделін

!майлы дақылдар тұқымдарын !жасау;

!қайта өңдеу қалдықтарын, !жемдік дақыл егістері

!қант өнеркәсібі мен ашыту !мен жайылымдарда зиянды

!өндірісінің қалдықтарын !организмдер санын рет.

!пайдалана отырып, жемдік !теу.

!қоспалар пен құрамажеп !Майлы дақылдар тұқым.

!алудың теориялық және !дарын қайта өңдеу

!әдіснамалық негіздерін !қалдықтарын, қант өнер.

!әзірлеу; !кәсібі мен ашыту өнді.

!жемдік дақылдарды еңбек !рісінің қалдықтарын

!шығынын және қаражатты !пайдалана отырып, жем.

!1,5 және одан көп есе !дік өнімдер мен құрама.

!азайтуды қамтамасыз ететін!жем өндіру және сақтау

!жаңа және жетілдірілген !режимінің

!технологиялар бойынша !технологиялық

!өсіруге, жинауға және қай.!регламентін әзірлеуді

!та өңдеуге арналған маши. !аяқтау және құрама жем

!налардың жұмыс органдары. !өндірісінің шикі.

!ның параметрлерін, құрас. !заты мен өнімдеріне

!тыру-технологиялық схема. !нормативтік-техникалық

!ларын негіздеу. !құжаттаманы қайта қарау

! ! к о з д е л е д і .

! !Жемдік дақылдарды өсі.

! !руге, жинауға және қай.

! !та өңдеуге арналған,

! !еңбек пен қаражат

! !шығынын 1,5 және одан

! !көп есе азайтуды қам.

! !тамасыз ететін машина.

! !ларға бастапқы талап.

!
!
!
!
!
!
!тар, техникалық тап.
!сырмалар әзірленіп,
!алдын ала және қабыл.
!дап алу сынақтары өт.
!кізіледі.

02.03. Жеміс-жидек, ор. Мыналар: Мыналарды әзірлеу
ман дақылдары мен жүзім алуан тұқымды жеміс ағаш. аяқталады:
өсірудің тиімділігі жо. тарының өзектамырлы дақы. жазықтықтар мен таулы
ғары, экологиялық қау. лының мүмкіндіктерін зерт. жер жағдайында ұшар
іпсіз технологияларын, теуге арналған базалық басы шағын жинақы
оларды егуге, күтіп- учаскелер құрылады; ағаштардан тұратын ты.
баптауға, қайта өңдеуге!көп жемісті таңқурайды, ғыз отырғызылған бақ.
және алынған өнімдерді бейтарап күндізгі бүлдір. тар өсіру технологияла
сақтауға арналған маши. ген сорттарын және тіке. ры, олардың талаптарына
налар мен жабдықтар нексіз бүлдірген өсіру сай келетін сорттары
әзірлеу технологиялары жетілдірі. анықталады;
! л е д і ;
!арнаулы бағдарлама. түрлі құралыпты тығыз
!лары әзірленіп, бау-бақша отырғызылған бақтардың
!мен жүзімдіктердің өнімді. өнімділік кезеңдерін
!лігін және олар орналасқан!ұзарту жөніндегі
!экологиясы бұзылған жер. ұсынымдар;
!лердің топырақ құнарлылы. әр гектарынан 20-40
!ғын басқарудың математика. тонна өнім алуды қам.
!лық модельдері; тамасыз ететін жидекті
!
!шалғынды бақтар өсіру
!республика орман шаруашы. технологиялары,
!лығының орманды қолдан Қазақстан үшін жаңа
!қалпына келтіру мен орман. дақылдардың (шырғанақ,
!ды қолдан өсіру әдістерін Ырғай, тікенеңсіз қара
!жетілдіру жолымен тұрақты бүлдірген) перспектива.
!дамуының, сондай-ақ план. лы сорттарының биоло.
!тациялар құру және көшет. гиялық және агротехни.
!тік материалдарды өсіру калық ерекшеліктері
!агротехникасын жасау тех. зерттеледі;
!нологияларының ғылыми не. жүзім өсірудің ресурс
!гіздері әзірленеді. сақтаушы технологиясы

!ҚАЗЖЖҒЗИ селекциялаған !жөніндегі ұсынымдар;
 !жүзімнің перспективалы !бастары шағын көлемді
 !жерсіндірілген сорттары !жеміс ағаштарын
 !мен будандастырылған ны. !сұлбалап кесуге арнал.
 !сандарына технологиялық !ған дербес электр же.
 !және биохимиялық сынақтар !текті агрегаттың тәжі.
 !жүргізіліп, оларды шарап !рибелік үлгісі;
 !жасау ісінде пайдалануға !бақтарды зиянды орга.
 !ұсыныстар беріледі; !низмдерден қорғаудың
 ! !экологиялық қауіпсіз
 ! ж ү й е с і .
 ! !Мыналар жөнінде ұсыным.
 ! !дар беріледі:
 ! !орман күту шаралары;
 ! !өртегендерді қалпына
 ! !келтіру технологиясы;
 ! !Арал теңізі табанының
 ! !тартылған жерлерінде
 ! !орман мелиорациялық
 ! !ағаш-желектердің орнық.
 ! !тылығы мен өміршеңдігін
 ! а р т т ы р у .
 !табиғи жеміс-жидек шикі. !Қазақстан Республикасы.
 !затынан сусын дайындауға !ның орман шаруашылығы
 !арналған құрғақ қоспалар !үшін нормативтік базаны
 !жасау рецептуралары !жетілдіру;
 !ұсынылады; !ҚазЖЖҒЗИ селекциялаған
 !биологиялық белсенділігі !жүзімнің перспективалы
 !мен экологиялық қауіпсіз. !жерсіндірілген сорттары
 !дігі жағынан жаңа буынға !мен будан формаларын
 !жататын, жеміс-жидектер !пайдалану.
 !мен жүзімді зиянкестерден !Табиғи жеміс-жидек
 !қорғауға арналған препа. !шикізатынан көпшілік
 !раттар сынақтан өткізіле. !пайдаланатын және
 !ді; !емдеу-алдын алу мақса.
 !бақтарда, жүзімдіктерде, !тындағы сусындар техно.
 !орман шаруашылықтарында !логиялары мен оларды
 !жұмыстар жүргізуге арнал. !дайындауға арналған
 !ған, еңбек шығынын кемінде!құрғақ қоспалардың нор.

!1,3 есе азайтуды қамтама. !мативтік құжаттамасы
 !сыз ететін машиналар мен !әзірленеді.
 !шағын механизация құралда.!Дайын өнім сапасы мен
 !ры жұмыс органдарының !барынша ұзақ сақталуын
 !параметрлері негізделеді. !қамтамасыз ететін, эко.
 ! логиялық қауіпсіз пре.
 ! параттардың жаңа буынын
 ! пайдалана отырып, же.
 ! містерді сақтау техно.
 ! логиясы жөнінде ұсыным.
 ! дар беріледі.
 ! Бақтарда, жүзімдіктер
 ! мен орман шаруашылық.
 ! тарында жұмыстар жүр.
 ! гізуге арналған, еңбек
 ! шығынын кемінде 1,3 есе
 ! азайтуды қамтамасыз
 ! ететін машиналар мен
 ! шағын механизация құ.
 ! ралдарының бастапқы
 ! талаптары мен техника.
 ! лық тапсырмалар әзір.
 ! ленеді, жасап шығарыла.
 ! ды және алдын ала әрі
 ! қабылдап алу сынақтары
 ! жүргізіледі.

03. Мал тұқымын аудан. !
 дастыруды нақтылау, !
 оларды құнарлы азықпен !
 қамтамасыз ету, малды !
 күтіп-бағуға арналған !
 технологияларды, маши. !
 налар мен жабдықтарды !
 жетілдіру, ветеринария.!
 лық қамтамасыз ету, мал!
 өнімдерін қайта өңдеу !
 және сақтау негізінде !

мал	шаруашылығы	өнімде.!	
рін	өндіруді	ұлғайту	!
жөнінде	аймақтар	үшін	!
ғылыми	негізделген		!
ұсыныстар	әзірлеу		!

03.01. Тиімді: Мыналар негізделеді: Мыналар әзірленеді:

мал азығын дайындау !қала маңындағы аймақта, !меншік нысандары, мал. тәсілдерін; !фермерлік (шаруа) және !дың шоғырлануы мен мал шаруашылығы мен !басқа шаруашылық құралым. !өндірілетін өнім көлемі шошқа өсіру өнімдерін !дарында табиғи және екпе !әр түрлі шаруашылықтар. өндіру, қайта өңдеу мен!жемшөп алқаптарын ұтымды !да сүт және сиыр етін сақтау технологияларын;!пайдалана отырып, сүт пен !өндіру технологиясының, шағын механизация үшін !сиыр етін өндірудің техно.!ресурс сақтайтын техно. машиналар мен жабдықта.!логиялық элементтері мен !логиясының модельдері; рын; !параметрлері; !сауын сиырлары үшін, іс елдің аймақтары бойынша!фермерлік шаруашылықтар !жүзіндегі жемшөп б а з а с ы ауыл шаруашылығы құры. !мен жеке қожалықтарда дәс.!жергілікті мал а з ы ғ ы н ы ң лымдарындағы ірі қара !түрлі емес консерванттарды!кенеулілігі ескеріле мал мен шошқа аурулары.!пайдалана отырып, жемшөп !отырып, азықтандыру ның алдын алу және ве. !дайындау мен сақтау !жүйесі, толық рационды теринариялық қамтамасыз!технологиясы; !жем қоспасының рецеп. ету амалдарын әзірлеу !мал өнімдерін өндіруге !тері; !арналған, еңбек шығынын !жасыл жемшөпті байытқыш !кемінде 1,5 есе азайтатын !консервант ретінде та. !машиналар мен жабдықтардың!биғи цеолитті пайдалану !жүйесі техникалық құрылғы.!жөнінде ұсынымдар; !лар мен шағын механизация !фермерлік шаруашылықтар !құралдарының параметрлері;!және жеке қожалықтар !көпшілікке және түрлі жас !жағдайында мал азығын !топтарындағы балаларға ар.!дайындап, сақтау техно. !налған жаңартылған құрам. !логиялары; !дағы ет-сүт өнімдерін өн. !мал басы саны әр түрлі !дірудің рецептуралары мен !фермаларда шығынды !бейімделген технологиялары!1,5-2 есе азайтуды қам. !Әр түрлі технологиялық !тамасыз ететін машина.

!жабдықтарға құрастыру құ. !лар жабдықтардың жүйесі
!жаттамалары мен жаңа өнім.!(машиналар, түрлі қуат.
!дерге нормативтік-техника. !ты шағын ГЭС, қуаты жо.
!лық құжаттама әзірленеді. !ғары жел-электр қондыр.
!Ауыл шаруашылығы түліктері!ғылары үшін бастапқы
!ауруларының алдын алу және!талаптар, техникалық
!ветеринариялық қамтамасыз !тапсырмалар, алдын ала
!ету жөнінде ұсыныстар !және қабылдап алу сы.
!беріледі. !нақтары) жөніндегі
!ЕЭҚ (Еуропа экономикалық !ұсынымдар;
!қауымдастығы) елдері та. !мал шаруашылығы өнім.
!лаптарына сәйкес қайта өң. !дерін қайта өңдеуге
!деу кәсіпорындарына вете. !және сақтауға арналған
!ринариялық-санитария та. !импортты алмастырушы
!лаптары жөніндегі жаңа !машиналар мен техноло.
!нормативтік құжаттама !гиялар жасалады;
!әзірленеді. !фермерлік (шаруа қожа.
! !лықтары) және басқа да
! !шаруашылық құрылымдарын
! !ауыл шаруашылығы түлік.
! !терін ветеринариялық
! !қамтамасыз ету жүйесі
! !жөнінде ұсынымдар.

03.02 Мыналар әзірлен. !Мыналар: !Мыналар көзделеді:
сін: !түрлі тұқымды қойлардың !қойдың түрлі тұқымдары
қой шаруашылығының, еш. !жүнін типтендірудің әдіс. !жүнінің технологиялық
кі шаруашылығының, жыл. !намалық негіздері әзірле. !қасиеттерін жақсарту
қы шаруашылығы мен түйе!неді және оның сапасына !жөнінде ұсыныстар беру;

шаруашылығының эколо. !әсер ететін факторлар !елдің өңірлері бойынша
гиялық таза өнімдерін !анықталады; !фермерлік шаруашылық.
өндіруді, қайта өңдеу !қой, ешкі мен жылқы етінің!тардың бағыттары мен
мен сақтауды арттырудың!сапасы мен ет өнімділігі. !құрылымдарын айқындау;
ғылыми тәсілдері; !нің қалыптасуына әсер ете. !мал азығын дайындау мен
мал азығын дайындаудың !тін факторлар айқындалады;!пайдаланудың тиімді тә.
технологиялық тәсілдері!қой шаруашылығының экономи!сілдерін әзірлеу;
мен азықтандыру жүйесі;!калық тиімді өнімдерін өн. !сапалы өнім алуды қам.

республиканың түрлі ай. !діретін фермерлік шаруашы. !тамасыз ететін қойды
мақтары үшін шаруашылық!лықтардың модельдері әзір. !азықтандыру
н о р м а л а р ы н

жүргізу нысандарын ес. !ленеді.

!әзірлеу;

және отырып, шағын ме. !Мыналар ұсынылады: !теңдестірілген рацион.

ханизация жабдықтары !жиі төлдету, қозыларды ин. !дар жасау жөнінде ұсы.

мен құралдарының жиын. !тенсивті өсіру, бордақылау!ныстар беру;

тығы; !және ежелерінен ерте ажы. !бактериялық ақуыздың

қой, ешкі, жылқы, түйе !рату технологиясы; !биосинтезін, қоректік

ауруларының алдын алу !қоректік заттары бойынша !заттардың рацион құра.

және еліміздің өңірлері!сақтала отырып, сапалы !мына және олардағы кей.

бойынша ауыл шаруашылы. !азық дайындау технология. !бір қоректік элемент.

ғы құрылымдарында олар. !лары; !тердің арақатынасына

ды ветеринариялық қам. !қойды оның физиологиялық !байланысты сіңірілу

тамасыз ету тәсілдері !жай-күйін ескере отырып, !тиімділігін зерттеу;

!толыққанды азықтандыру !рационның қоректік

!жүйелері; !заттарының тиімділігін

! Мыналар көзделеді: !арттыру жөнінде

!жайылымдар азығы мен жем. !ұсыныстар беру;

!шөп алқаптарын олардың !

!нақты қоректік құндылығын !Қазақтың бір өркешті

!бағалау негізінде құжат. !нар түйесінің жаңа тұ.

!тауды жүргізу мен қаракөл !қымын шығару негіздері;

!қойы өсірілетін өңірлерде !түйе өнімділігін ерте

!жайылымдық және екпе мал !болжау үшін цитогендік

!азығын өндіруді реформалау!маркерді пайдалану

!жөнінде ұсыныстар беру; !әдісі; түйе сүтін қайта

! !өңдеудің жаңа техно.

! !логиясы жасалады.

!

! малқораішілік жабдықтардың!Мыналар:

!жаңа үлгілерін әзірлеу; !шығындарды 1,5-2 есе

!өнімді өндіру, қайта өңдеу!азайтуды қамтамасыз

!және алынған өнімді сақ. !ететін фермерлік

!тауға арналған машиналар. !(шаруа қожалықтары)

!ға, шағын механизация жаб. !шаруашылықтарға арнал.

!дықтары мен құралдарына !ған малқораішілік жаб.

!бастапқы талаптарды !дықтардың, шағын ГЭС-

!әзірлеу; !тердің көтеріңкі қуатты

!қаракөл шаруашылығы өнім. !жел-электр қондырғыла.
 !дерін өндіру және қайта !рының, ауыл шаруашылығы
 !өңдеу технологияларын же. !объектілері үшін жылу
 !тілдіру, қаракөл шикізаты. !шығаратын қондырғылар.
 !на МЕМСТ әзірлеу; !дың үлгілері жасалып,
 !әр түрлі жастағы адамдар. !сынақтан өткізіледі;
 !дың тамақтануы үшін ет-сүт!қой шаруашылығы
 !өнімдерінің ғылыми негіз. !мен түйе шаруашылығына
 !делген технологияларын !арналған машиналар
 !әзірлеу; !жүйелері жасалады,
 !технологиялық жабдықтардың!еңбек өнімділігін
 !алуан түрлеріне техникалық!2-3 есе арттыратын
 !құжаттама мен жаңа өнім. !технологиялық қондырғы.
 !дерге нормативтік-техника. !лар әзірленеді;
 !лық құжаттама әзірлеу; !аймақтық тұрғыда қой
 !шаруашылық құрылымдарын !етінің сапасын жақсарту
 !ветеринариялық қамтамасыз !жөнінде ұсынымдар бе.
 !ету жөнінде ұсыныстар беру!ріледі, малды союға
 ! !дайындаудың, ет, ет
 ! !өнімдерін қайта өңдеу
 ! !және сақтау кезінде
 ! !олардың сапасын жақ.
 ! !сартудың озық әдістері
 ! !ұсынылады.
 ! !Мыналар әзірленеді:
 ! !қаракөл шикізатын және
 ! !түйе сүті мен жүнін
 ! !қайта өңдеудің жаңа
 ! !технологиясы
 ! !әзірленеді.
 ! !Қой шаруашылығы өнім.
 ! !дерін қайта өңдеуге
 ! !және сақтауға арналған
 ! !импортты алмастыратын
 ! !машиналар кешендері
 ! !мен тиісті нормативтік
 ! !құжаттама жасалады.
 ! !Мал ауруларының алдын
 ! !алу және шаруашылық.

! тарды ветеринариялық
! қамтамасыз ету жөнінде
! ұсынымдар беріледі.

03.03. Қолда барларын !Мыналар: !Мыналар әзірленеді:
жетілдіру және жаңа !үйректердің түбіті мен !түрлі типтегі шаруашы.
технологиялық тәсілдер,!қауырсынының өсуі және же !лықтарда тауық пен
өнімдерді қайта өңдеу !тілуі, сондай-ақ оларды !үйрек ұстаудың жаңа
мен сақтауды механика. !тірілей жұлу мүмкіндігі !технологиялары жаса.
ландыруға арналған ма. !зерделенетін болады. !лады;
шиналар мен жабдықтар !құс қораларында оңтайлы !азықтық қоспаларға
жасау, ветеринариялық !микроклиматты қамтамасыз !құс организміндегі қо.
қамтамасыз ету негізін.!ету жөнінде ұсыныстар !ректік заттардың пай.
де құс шаруашылығы, !беріледі; !даланылу тиімділігін
марал шаруашылығы, ара !кен өнеркәсібі қалдықтары !арттыратын кен ұнтақта.
шаруашылығы мен балық !мен табиғи минералдарды !ры мен жаңа микробиоло

шаруашылығы өнімдерін !құсты жемдеуде қосымша !гиялық препараттар енгі.
өндірудің ғылыми негіз.!азық ретінде пайдалану !зудің нормалары анық.
делген технологияларын !мүмкіндігі зерделенеді; !талады;
әзірлеу !ферменттік қасиеті бар !дербес электронды-есеп.
!жаңа микробиологиялық пре.!теу машиналарын пайда.
!параттар пайдалану мүмкін.!лана отырып, құс шаруа.
!дігі зерделенеді. !шылығына бастапқы ма.
!Құс өнімділігіне гендік !териалды енгізу, бақы.
!талдау жасау жөніндегі !лау және өңдеу жүйе.
!компьютерлік бағдарлама !лері;
!кешені әзірленеді. !кәсіпшілік су қойма.
!Су қоймаларының экология. !ларының экологиялық
!лық жай-күйін тестілеу !жай-күйі мен биоре.
!және биоресурстарын баға. !сурстарына болжамдық
!лау үшін базалық (модель. !баға беру әдістері,
!дік) негіз жасалады, ба. !балықты қолдан өсірудің
!лықтың жаңа (құнды) түрле.!перспективалы техноло.
!рін жасанды молықтыру нор.!гиялары;
!мативтері әзірленеді, тұқы!биоресурстарға болжам.
!балығының жоғары өнімді !дық баға берудің және
!тектерінің коллекциялық !оларды ұтымды пайдала.

!үйірі түзіледі. !нудың тиімді әдістері;
 !Марал мен ара өсіру, мо. !Шығыс Қазақстанның
 !лықтыру әдістері; құс, !көпукладты экономикасы
 !марал және ара шаруашылығы!жағдайында марал шаруа.
 !өнімдерін өндірудің, қайта!шылығы мен ара шаруа.
 !өңдеудің және сақтаудың, !шылығының экологиялық
 !фермерлік және басқа да !таза өнімдерін өндіру.
 !шаруашылық құрылымдарында !дің, қайта өңдеудің
 !салаларды ветеринариялық !және сақтаудың қалдық.
 !қамтамасыз етудің техноло.!сыз технологиясы ұсы.
 !лық тәсілдері әзірленеді. !нылады.
 ! !Құс, марал, ара және
 ! !балық шаруашылықтары
 ! !салаларын ветеринария.
 ! !лық қамтамасыз ету
 ! !жөнінде ұсынымдар
 ! ! беріледі.

7. "Қазақстан аймақтары бойынша 2001-2005 жылдары ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіруді, қайта өңдеуді және сақтауды ғылыми қамтамасыз ету" салалық ғылыми-техникалық бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар

№	Іс-шараның атауы	Аяқталу нысаны	Жауапты атқарушы	Орындалу мерзімі
---	------------------	----------------	------------------	------------------

1	Бағдарламаның ғылыми-зерттеу және тәжірибе-конструкторлық жұмыстарын (ҒЗТКЖ) орындау бойынша мемлекеттік тапсырысты орналастыру жөнінде комиссия құру	Бұйрық	БЖҒМ, ҰААЗО	2000 жылдың III тоқсаны
---	---	--------	-------------	-------------------------

2 Салалық ғылыми-техникалық Бағ. ! Бұл да ! Бұл да !2000 жылдың
дарламаны орындауға мемлекеттік! сол ! сол !ІУ тоқсаны
тапсырысты орналастыру үшін ! ! !
конкурс ұйымдастыру ! ! !

3 Конкурстық іріктеу нәтижелері !Үйлестіру ! ҰААЗО !2001 жылдың
бойынша Бағдарламаны іске асыру! жоспары ! !ІУ тоқсаны
жөніндегі ҒЗТКЖ-ның Үйлестіру ! ! !
жоспарын орындаушыларды жасақтау! ! !

4 ҒЗТКЖ-ның жыл сайынғы Үйлестіру! Бұйрық ! БЖҒМ, !2001 жылдың
жоспарларын және Бағдарламаны ! ! ҰААЗО !ІУ тоқсаны
іске асыру жөнінде оларды қар. ! ! !
жыландыру көлемін бекіту ! ! !

5 Бас ұйыммен Бағдарламаны іске !Мемлекет. !Бұл да !І тоқсан,
асыру жөніндегі мемлекеттік !тік тапсы.! сол !жыл сайын
тапсырысты орындауға келісім. !рыс ! !
шарт жасасу !(келісім. ! !
! ш а р т) ! !

6 Бас ұйымның Бағдарламаның !Бұл да !ҰААЗО !І тоқсан
ҒЗТКЖ-ры бойынша мемлекеттік !сол ! !жыл сайын
тапсырысты орындауға орындаушы.! ! !
лармен келісімшарт жасасуы ! ! !

7 Бағдарламаны және оны іске асы.!Бағдарла. !ҰААЗО, !2000 жылдың
ру жөніндегі ҒЗТКЖ-ның Үйлесті.!маның ғы. !ҚазМем. !ІУ тоқсаны
ру жоспарын мемлекеттік тіркеу !лыми-тех. !ҒТАИ !
! н и к а л ы қ ! !
! б а ғ д а р л а . ! !
! м а л а р д ы ң ! !
! м е м л е к е т . 1 !

! тік реест. !
 ! ріне ен. !
 ! гізгені !
 ! жөніндегі !
 ! куәлік !

8 Бағдарламаның басым салалары бойынша үйлестіру және аймақтық кеңестерін құру !Бұйрық !БЖҒМ, !2000 жылдың !
 ! ! !ҰААЗО !І тоқсаны !
 ! ! ! ! !

9 Бағдарлама ҒЗТКЖ-ның негізгі бағыттары бойынша ҰААЗО жанынан Үйлестіру !Бұл да !ҰААЗО !2001 жылдың !
 !сол ! !І тоқсаны !
 !кеңестерін !құру !

10 Бағдарламаның ҒЗТКЖ-рын орындаушылардың ішінен аймақтық Үйлестіру кеңестерін құру !Бұл да !Бұл да !2001 жылдың !
 !сол !сол !ІІ тоқсаны !
 ! ! ! !

11 Тамақ өнімдерінің жаңа түрлері не нормативтік-құжаттама әзірлеу !Норматив. !БЖҒМ, !2003-2005 !
 !тік құжат. !ҰААЗО !жылдар !
 !тар ! !

12 Нарықтық типтегі ауыл шаруашылығы құрылымдарының тиімді жұмыс істеуінің экономикалық тетігін әзірлеу !Қазақстан !Бұл да !2003 жылдың !
 !Республи. !сол !ІҮ тоқсаны !
 !касының ! !
 !Үкіметін ! !
 !ұсыныстар ! !

13 Агроөнеркәсіп өндірісін тұрақты мемлекеттік қолдау жөнінде ныстар әзірлеу !Бұл да сол !Бұл да !2002 жылдың !
 ! ! !сол !ІІІ тоқсаны !
 ! ! ! !

14 Ауыл шаруашылығы өндірісінің даму тұжырымдамасын әзірлеу !Қазақстан Республикасының 2005-2010 жылдарға арналған !Бұл да сол !2005 жылдың ІІІ тоқсаны !Үкіметінің қаулысы !

15 Қазақстан Республикасының 2003 жылға дейінгі машина жасау кешенін дамыту Мемлекеттік Бағдарламасы шеңберінде ауыл шаруашылығы машиналарын жасауды дамыту мәселелері жөнінде ұсыныстар әзірлеу !Қазақстан Республикасының ҰААЗО, АШМ, !Үкіметінің !ЭЖСМ !қаулысы !

16 Қазақстан Республикасының мал шаруашылығының түрлі салаларын механикаландыруға арналған технологиялар мен машиналар жүйесін дамыту жөнінде ұсыныстар әзірлеу !Бұл да сол ! БЖҒМ, ҰААЗО !ІІІ тоқсаны !

17 Республикалық және аймақтық ғылыми-практикалық конференциялар, семинарлар, көрмелер, аукциондар өткізуді, оқулықтар, плакаттар, буклеттер мен кітапшалар шығаруды ұйымдастыру !Конференциялар, семинарлар, көрмелер, аукциондар !Бұл да сол !ІІІ тоқсан жыл сайын ! (о қ у л ы қ т а р , п л а к а т т а р , б у к л е т т е р , б р о ш ю р а л а р) !

18 Фермерлерді, агроқұрылымдардың !Қазақстан !Бұл да !Ұдайы

басшылары мен мамандарын оқыту. Республика. ! сол !
ды ұйымдастыру ! қасының ! !
! Үкіметіне ! !
! ақпарат ! !

19 Қазақстан Республикасының, ! Бұл да сол! Бұл да ! 2001-2005
Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы! ! сол ! жылдар
елдерінің ғылыми орталықтарында! ! !
және халықаралық ғылыми орта. ! ! !
лықтарда аспирантура, докторан.! ! !
тура, тағылымдама арқылы жоғары! ! !
білікті ғылыми кадрлар даярлау.! ! !
ды ұйымдастыру ! ! !

20 Бағдарламаны іске асыру жөнінде! Есеп ! ҰААЗО ! 10 тоқсан
есептер табыс ету және олардың ! ! ! Жыл сайын
белгіленген тәртіппен қаралуы ! ! !